

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा
विद्यापीठ नांदेड (४३१ ६०६)

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

10

seen

[Signature]
28/3/24

पदवी अभ्यासक्रमासाठी
(U.G.C.)
प्रकल्पलेखन प्रबंधिका
(Project Work Book)

हनुमान शिक्षण प्रसारक मंडळ संचालित,
कै.रमेश वरपुडकर कला, वाणिज्य व विज्ञान महाविद्यालय
सोनपेठ जि.परभणी (४३१५१६)

शैक्षणिक वर्ष: 2023-2024

[Signature]
PRINCIPAL

Late Ramesh Warpudkar Arts. & Com.
College, Sonpeth Dist. Parbhani

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ, नांदेड.

स्वामी रामानंद तीर्थ मराठवाडा विद्यापीठ
नांदेड ४३१ ६०६

प्रकल्पलेखन प्रबंधिका
(Project Work Book)

- महाविद्यालयाचे नाव : कै.रमेश वरपुडकर कला, वाणिज्य व विज्ञान
महाविद्यालय, सोनपेठ जि.परभणी
- शैक्षणिक वर्ष : २०२३-२०२४
- विद्यार्थ्याचे नाव : डोणे मोणिका वैजनाथ
- वर्ग : बी.कॉम तृतीय वर्ष
- बैठक क्रमांक : CT-37052
- प्रकल्पकार्याचे शिर्षक : ब्रम्हपुरी येथिल आठवडी बाजाच्या आर्थिक उलाढालिचा अभ्यास
- मार्गदर्शक प्राध्यापकाचे नाव : प्रा.डॉ.एम.डी. कच्छवे

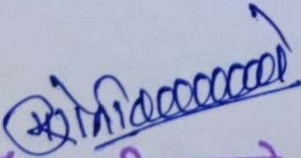

प्रमाणपत्र

(2023-24)

प्रमाणित करण्यात येते कि, मी डोणे मोणिका वैजनाथ वर्ग बी.कॉम तृतीय विषय 'ब्रम्हपुरी येथिल आठवडी बाजाच्या आर्थिक उलाढालिचा अभ्यास' विषयावर मार्गदर्शक प्राध्यापक व विद्यापिठाच्या नियमावलीतील सुचनेप्रमाणे प्रबंधिका तयार केली आहे. सदर प्रकल्पकार्य प्रबंधिका हि संबंधित विद्यार्थीनीने स्वतःसंकलित केलेल्या लेखन सामग्रीवर आधारित असून स्वतःच्या हस्ताक्षरात लिहिली आहे या महाविद्यालयात याविषयावर इतर कोणत्याही विद्यार्थ्यास /विद्यार्थीनीस लिहण्याची परवानगी दिली नसून ही एकमेव प्रबंधिका आहे.

प्रा.डॉ.एम.डी.कच्छवे
मार्गदर्शक

Dr.M.D. Kachave
Research Supervisor
M.Com., M.Phil, B.Ed, Ph.D
Late Ramesh Warpudkar College
Sonpeth, Dist.Parbhani (M.S.)

प्रा.डॉ.वसंत सातपुते
PRINCIPAL
पंचायत
Late Ramesh Warpudkar Arts. & Com .
College, Sonpeth Dist. Parbhani

प्रमाणपत्र

प्रमाणीत करण्यात येते की, मी डोणे मोणिका वैजनाथ वर्ग बी.कॉम तृतीय वर्ष विषय 'ब्रम्हपुरी येथिल आठवडी बाजाच्या आर्थिक उलाढालिचा अभ्यास' या विषयावर मार्गदर्शक प्राध्यापक व विद्यापिठाच्या नियमावलीतील सूचनेप्रमाणे प्रबंध तयार केला आहे. या विषयावर गोळा केलेल्या सामग्री वरच ही प्रबंधिका असून स्वतःच्या हस्तक्षरात लिहीली आहे. या विषयावर महाविद्यालयात इतर कोणत्याही विद्यार्थ्यांने प्रबंधिका लिहीली नाही.

प्रा.डॉ.एम.डी.कच्छवे
मार्गदर्शक

डोणे मोणिका वैजनाथ
विद्यार्थी / विद्यार्थ्यांनी
Monika

दि 28/03/2024

Date : _____ Page : 18

Topic : _____

~: अनुक्रमिका :~

प्रकरण पहिले

- अ] प्रस्तावना
- ब] 8 मनोगत
- क] विषयाची निवड
- ड] संशोधन पद्धती

प्रकरण 2 रे

- अ] महाराष्ट्र
- ब] आपला परमणी जिम्हा
- क] ब्रम्हपुरीचा इतिहास
- ड] सोनपठ वालुक्याचा इतिहास

प्रकरण 3 रे

- अ] बाजाराची व्याख्या, बाजारचे महत्त्व
- ब] ब्रम्हपुरी आठवेडे बाजारातील आर्थिक उलाढाल बाजारपेठेची संकल्पना

प्रकरण 4 रे

- अ] आठवेडे बाजारातील आवक-जावक
- ब] ग्रामपंचायतीचे महत्त्व

Date : _____ Page : 16

Topic : _____

प्रकरण 5 वे

- अ] आठवेडे बाजारासमोर येणाऱ्या
अडचणी
ब] आडचणीकर उपाययोजना

प्रकरण 6 वे

- अ] निस्कूर्व
ब] बिफारशी

संदर्भ ग्रंथ सुची

- 1] बाजारपेठी संबंधी पुस्तके
2] इंडरनेट
3] आपला परमवी जिल्हा पुस्तक
4] चौथिच धु भूगोल
5] जाणकारी मंडळीची मुलाखत
6] गॉजेट
7] प्रश्नावली

Date : _____ Page :

Topic : _____

★ प्रकरण पहिले ★

1. पुस्तावना

2. मनोगत

3. विषयाची निवड

4. संशोधन पद्धती

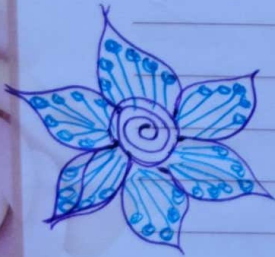
Date : _____ Page : _____

Topic : _____

प्रस्तावना

स्वामी शमनंद लिखित मराठी - वाडा विद्यापिठ यांनी B.com तृतीय वर्षाचा प्रकल्प लेखन हा विषय ठेवलेला आहे. संशोधन करत असताना मी संदर्भ ग्रंथ, प्रश्नावली, इंटरनेट इत्यादींचा वापर करून प्रकल्प लेखन पूर्ण केलेले आहे.

मी हा प्रकल्प " ब्रम्हपुरी येथील आठवे वाजाराच्या आर्थिक उलाढालीचा अभ्यास " निवडलेला आहे. सदर प्रकल्पासाठी मी एकूण 7 प्रकरणात मांडणी केलेली आहे.

Date : _____ Page : 21

Topic : _____

प्रस्तावना :-

भारत हा देश एक कृषी-प्रधान देश म्हणून ओळखला जातो. या कृषिप्रधान देशात सर्वात मोठा व्यवसाय हा शोलीय आहे. भारतातून 170 देशांना विविध प्रकारच्या कृषिमाळांची निर्यात केली जाते. जसेच भारत ह्या देशात व्यवसायाचा एक भाग म्हणून आठवेडे बाजाराकडे पाहिले जाते. म्हणून माझा निवडीचा विषय हा परभणी जिल्ह्यातील ब्रम्हपुरी हे माझे गाव येथिल आठवेडे बाजार आहे या आठवेडे बाजारातील आर्थिक उलाढालीचा अभ्यास हा आहे.

शोली हा ग्रामिण भागाचा मुख्य व्यवसाय मानला जातो. शोलीमुळेच अनेक गोर-गरिबांचे पोट चालते ते शोली या व्यवसायातून उत्तम प्रकारे आपली उपजिविका भागवतात. ब्रम्हपुरी येथिल पाने-भाज्या, मसाले, ज्वेवरी कुपडे अशा अनेक प्रकारच्या वस्तूंच्या आठवेडे बाजार भरला जातो.

Date : _____ Page : 5

Topic : _____

आठवेडे बाजारामुळे राष्ट्रीय आर्थिक
उत्पन्नात मोठा वारं अठळून येतो.
मानवाला आयुष्य जगत
असताना त्याला मोठ्या प्रमाणात आहार
व तो चांगल्या पद्धत्या असणे
अवश्यक आहे. कारण मानवाच्या शरिराला
अवश्यक असणारे प्रोटेन्स हे वेगवेगळ्या
फुले, मांस, दुधा, अंडी अशा अनेक
वस्तुच्या आपल्या दैनंदिन आहारात
समावेश करतात.

आपल्या भारत देशातही
मसाले पदार्थ, फुले वेगवेगळे पदार्थ
याची मागणी सतत दिवसेंदिवस वाढत
चाललेली दिसून येत आहे. म्हणून
या मागण्यांची पूर्ण होण्याची जबाबदारी
मागण्या पूर्ण व्हाण्या म्हणून आठवेडे
बाजार हा युष्य म्हत्वाचा भाग
मानला जातो.

या विषयाचा अभ्यास करताना
समजणे की हा शैली विषयाशी किती
प्रमाणात निगडीत आहे व किती मोठ्या
प्रमाणात याचा समाजाला, गोर-गखिंना
फायदा होत आहे.

Date : _____ Page : 6.

Topic : _____

विषयाची निवड :-

पंश्मणी जिन्हातील

ब्रम्हपुरी गावातील आर्थिक आठवेडे बाजारच्या आर्थिक उलाढालीचा अभ्यास हा माझा विषय आहे. हे विषय निवडल्यामुळे मला फायदय झाला आहे याचा अभ्यास करून मला अठवेडे बाजारचे पुर्ण ज्ञान प्राप्त झाले आहे. या विषयामुळे मी बाजारपेठेचा अभ्यास करायला लागले. पैसांची देवाणघेवाण वेगवेगळ्या प्रकारची व्यवहार मला करायचे समज आली.

आठवेडे बाजारामुळे राष्ट्रीय उत्पन्नातही बदल होताना प्रगती होताना दिसून येत आहे. अठवेडे बाजारच्या आर्थिक उलाढालीच्या पुर्ण बातम्या, माहिती ही मला अभ्यासायला भरतात अठवेडे बाजारामुळे अनेक गोष्टी आपल्या जवळ येतात. अठवेडे बाजारानून उपभांगते आपली उपयोजिता भागवतांना दिसून येतात मला हे खूप आवडते अनेक नविन गोष्टींचा अभ्यास करायला मिळतो.

Date : _____ Page : 7

Topic : _____

हे विषय निवडीचे आठवी एक महत्त्वाची गोष्ट म्हणजे यामुळे बाजारपेठेचे पूर्ण ज्ञान प्राप्त होतंय पण त्याच बरोबर व्यवहारात कुसे चढ-उतार करायचे, कोठे कुसे शब्द वाचरायचे असेच व्यवहारात दिवसेंदिवस होणारे बदल लक्षात येतात.

या विषयाचा अभ्यास केल्यामुळे पूर्ण वर्तुचे भाव (मौल्य) लगेच लक्षात येते. म्हणजे आपली फुसवेगीरी जास्त प्रमाणात होणार नाही. पूर्ण किंमती माहिली असल्यामुळे आपली पिळवणूक होणार नाही. व बाजारपेठेचे, आठवेडे बाजाराचे पूर्ण ज्ञान प्राप्त होईल.

Date : _____ Page : g

Topic : _____

संशोधन पद्धती :-

1] मुलाखल घेवून संशोधन :-

ब्रम्हपुरी येथील अठवडे बाजारात वस्तूंची खरेदी - विक्री करणाऱ्या व्यवस्थापकाशी मुलाखल घेऊन समस्या , काही त्यांच्या शासनाकडून मागण्या असतील ते वर्षाची आर्थिक उलाढाल येथे वस्तू किंवा माळेचे यांची खरेदी - विक्री कशी करतात . याबद्दल त्यांनी मला मुलाखतीमध्ये सर्व विषयावर सविस्तर माहिती दिली . याबाबत पुढे ग्राहक व उत्पादक यांच्याशी साहजिक अशी चर्चा केली . मी या विषयासंबंधी मला आलेल्या , पडलेल्या प्रश्नांची सविस्तर उत्तर देण्यात आले .

2] अप्रत्यक्ष मुलाखत :-

अप्रत्यक्ष मुलाखत म्हणजे विषया संबंधित पुस्तके , लेख , मासिके , वर्तमान पत्र यातील माहिती जमा केली . तसेच थोडाकार

Date : _____ Page : ९ .

Topic : _____

इंटरनेटचा वापर कुला आहे. आठवडे बाजाराच्या आर्थिक उलाढालीचा अभ्यास करताना मला वरीच माहिती मिळाली आहे.

३] इंटरनेटच्या माध्यमातून संशोधन :-
आजचे युग हे

इंटरनेटचे युग आहे. इंटरनेटच्या युगात एका सेकंदात इंटरनेटच्या अनेक साधनांमार्फत आपल्याला हवी ती माहिती प्राप्त होते. लगेच तालकाळ प्राप्त होऊन जाते. इंटरनेटवर सर्वच विषयाची पुरेपुर माहिती मिळते. लगेच मला या ही विषयाबद्दल परिपूर्ण अशी माहिती प्राप्त झाली आहे.

Date : _____ Page :

Topic : _____

संशोधनाची उद्दीष्ट्ये :-

ब्रम्हपुरी येथील आठवेडे
बाजाराच्या आर्थिक उलाढालीचा अभ्यास
या प्रकल्पलेखनाची उद्दिष्ट निश्चित
करणे आहे.

1] आठवेडे बाजाराची संकल्पना स्पष्ट करणे.

2] आठवेडे बाजारातील आर्थिक
स्थितीचा अभ्यास करणे.

3] आठवेडे बाजारासाठी उपाययोजना
सुचवणे.

4] आठवेडे बाजारातील समस्यांचा
अभ्यास करणे.

5] निष्कर्ष काढणे.

Date : _____ Page :

Topic : _____

संशोधनाची ग्रहितके :-

कोठल्याही समस्येचे संशोधकाला वैज्ञानिक पद्धतीने अध्यान करावे लागते त्याला त्या विषयाचे ज्ञान असणे अवश्यक असते. संशोधनाचे कार्य योग्य पद्धतीने पूर्ण करण्यासाठी काही संकल्पना ग्रहित धरल्या जातात. संशोधकाने संशोधनासाठी ग्रहित धरलेले विधान म्हणजे ग्रहित होय. खालील प्रमाणे ग्रहित कृत्य निश्चित ठरवण्यात आलेले आहेत.

- 1] भाठवेडे बाजाराल परिसरातील लोक भाठवेडेच्या बाजार खरेदी - विक्री करण्यासाठी येतात .
- 2] परभणी तालुका सुपीक आहे .
- 3] मोठ्याप्रमाणाल या आर्थिक उलाढाल होले .

Date : _____ Page :

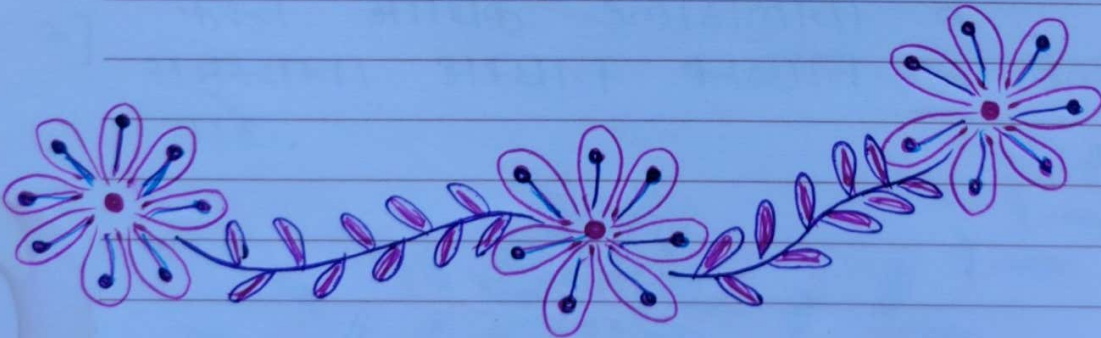
Topic : _____

संशोधनाची व्याप्ती

प्रस्तुत प्रकल्प लेखनासाठी
फुक्त ब्रम्हपुरी येथील आठवडे
बाजारापुर्त मर्यादित आहे.

* संशोधन कालखंड :-

सदर प्रकल्प लेखनासाठी
2 वर्षांचा कालखंड निश्चित
करण्यात आलेला आहे. (2021-22) व
(2022-23) हा आहे.

Date : _____ Page :

Topic : _____

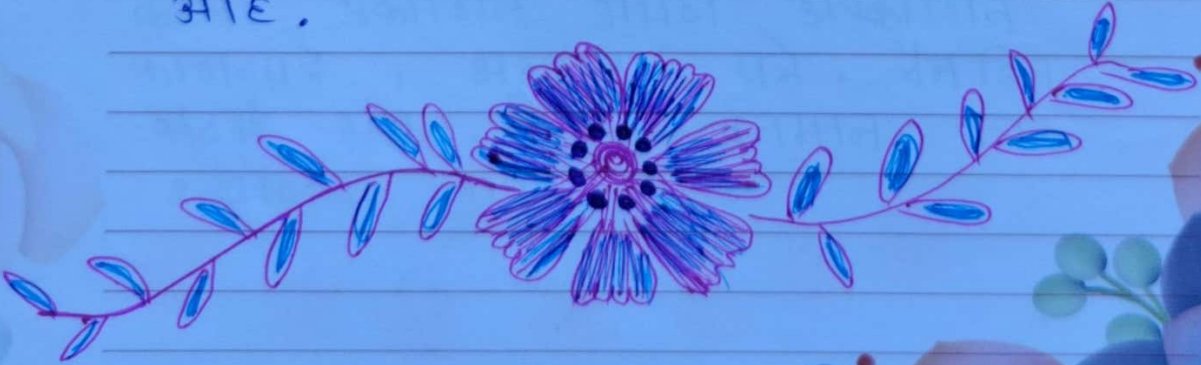
★ संशोधनाची मर्यादा ★

सदर प्रकल्पलेखनासाठी प्राथमिक व दुय्यम साधन सामग्रीचा वापर करण्यात आलेला आहे.

ब्रम्हपुरी येथिल आठवेडे बाजाराला ग्राहक लाजाळू निरक्षर असल्यामुळे माहितीवर मर्यादा येताल.

1] प्रस्तुत प्रकल्प लेखन हे ब्रम्हपुरी येथिल आठवेडे बाजारच्या आर्थिक उलाढालीच्या मर्यादित आहे.

2] फक्त आर्थिक उलाढालीचा व समस्यांचा अभ्यास करण्यात आलेला आहे.

Date : _____ Page :

Topic : _____

★ लघुय सलमग्रीचे स्रोत ★

1] प्राथमिक माहिलीचे स्रोत :-

2] दुय्यम माहिलीचे स्रोत :-

प्राथमिक माहिलीचा स्रोत :-
सामाजिक संशोधनात
विशिष्ट समस्या विषयी लघुय संकलन
करावे लागले. सामाजिक संशोधनात
प्रश्नावली प्रस्तूल प्रकल्प पुर्ण करताना
संबंधिताकडून प्रश्नावली भरू द्यात
आली.

2] दुय्यम माहिलीचे स्रोत :-
यांमध्ये संशोधन
करता प्रकाशित आणी अप्रकाशित
कागदपत्रे , अहवाल , पत्रे , दैनंदिन
संदर्भ ग्रंथ , दैनिक वृलमान पत्र
इत्यादीचा वापर करतो.

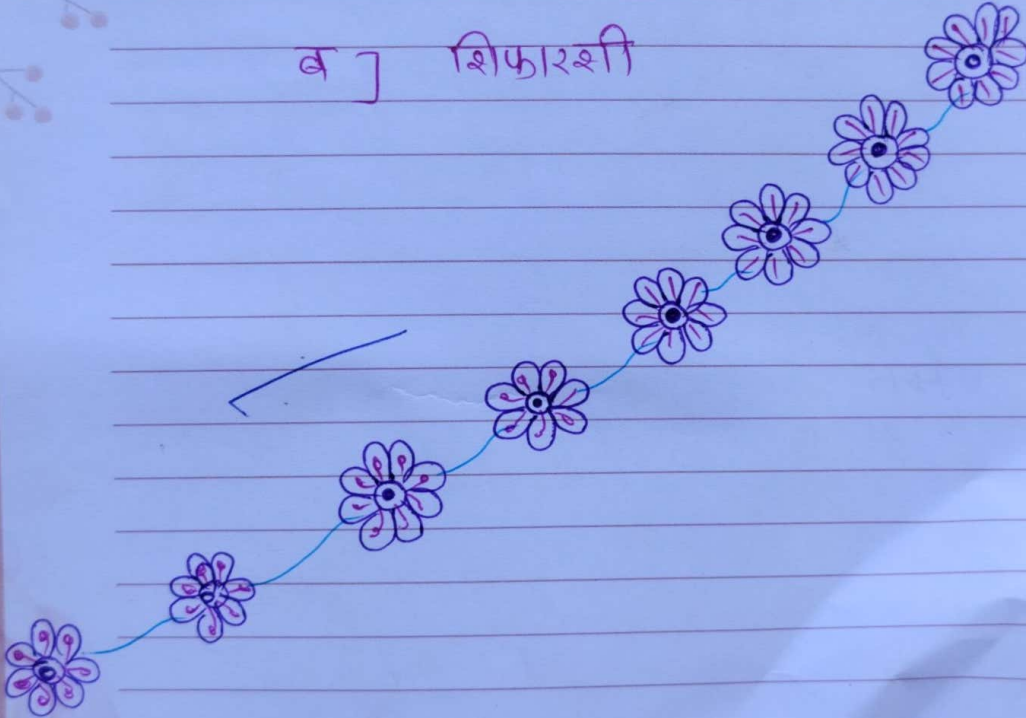
Date : _____ Page :

Topic : _____

प्रकार 6 वे
✿ ✿ ✿ ✿ ✿ ✿

अ] निरुक्ति

ब] शिफारशी

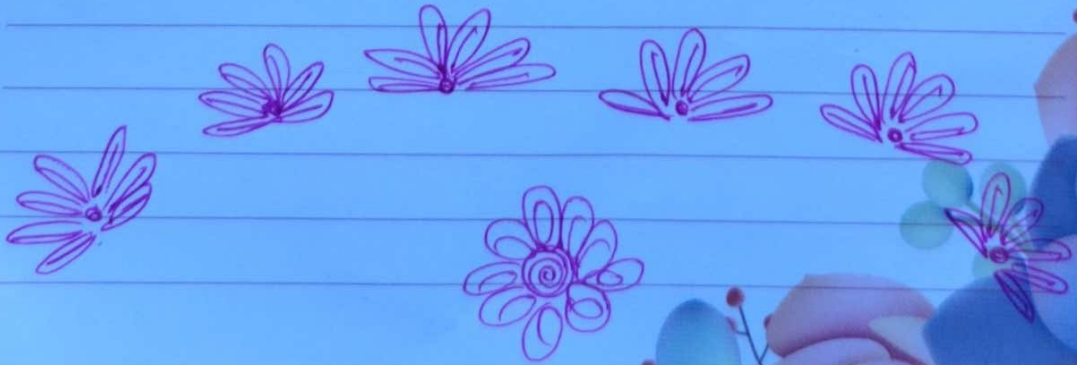
Date : _____ Page :

Topic : _____

निष्कर्ष :-

ब्रम्हपुरी येथिल आठवेडे बाजारा
च्या आर्थिक उलाढालीचा अभ्यास केला.
मला हे उपक्रम लिहून थूपच आनंद
वाटला.

ब्रम्हपुरी गावात दर रविवारी
भरवारा आठवेडे बाजारचे मला पुर्ण
ज्ञान प्राप्त झाले. या बाजाराला
होणाऱ्या आर्थिक उलाढालीचा पुर्ण
अंदाज आला. यानून बाजाराला
येणाऱ्या अडचणी समस्यांचा मला
पुर्ण अंदाज आला आहे. यानून आघात
नियतीच्या वस्तूचे नियोजन तसेच
वस्तूच्या मुख्यभावाचे ज्ञान प्राप्त झाले,
तसेच गावाच्या विकास कृशात आहे
हे समजले अशा निष्कर्ष निघाला.

Date : _____ Page :

Topic : _____

शिफारशी :-

ब्रम्हपुरी येथील भाठवेडे बाजार हा अत्यंत व्यवस्थित व पद्धतशीर भरतो. गावचा बाजार जेथे भरतो त्या ठिकाणीचे भाडे बरे ग्रामपंचायती मध्ये वसूल केले जाते.

गावचा बाजारातील समस्या, अडचणीचा अंदाज बांधता येतो. गावातील आवक - जावकीचा अंदाज आला. तसेच त्यावर उपाय-योजना सुचवण्याचे सामर्थ्य ही प्राप्त झाले.